

Дарко НИКОЛОВСКИ

ТВОРЕШТВОТО НА ЗОГРАФОТ ХАЦИ АНАГНОСТ ОД ПРВАТА ПОЛОВИНА НА XIX ВЕК ВО РЕГИОНОТ НА ГОРНА РЕКА, МАВРОВО

Клучни зборови: Горна Река, зографот хаџи Анагност, црква Св. Никола, село Врбен; црква Св. Никола, Бродец; Св. Никола, с. Белица; Св. Атанасие, село Ничпур; Св. Архангел Михаил, село Кракорница; Св. Димитрија, село Богдево; Успение Богородичино, село Нистрово, 1835-52

Апстракт: зографот хаџи Анагност бил ангажиран во периодот од 1835 до 1852 г., кога во неколку наврати, остварил значајна продукција од 128 икони за потребите на повеќе иконостаси во црквите во потесната област на Горна Река: Св. Никола, село Врбен (1835); црква Св. Никола, Бродец (1837); Св. Никола, с. Белица (1837-39); Св. Атанасие, село Ничпур (1843, 1846); Св. Архангел Михаил, село Кракорница (1847); Св. Димитрија, село Богдево (1852); Успение Богородичино, село Нистрово (недатирани). Широкото поле на активност, од бугарското црноморје до беломорското Ксанти на југ, на овој загадочен зограф без точно име и потекло, во ова пригода, со новите откритија, му се додава нова дестинација каде тој интензивно и плодно творел во денес запуштените села, во пазувите на Кораб планина и по текот на реката Радика, во тромеѓето на денешна Македонија, Косово и Албанија.

При нашиот увид на спомениците во регионот на Горна Река, во рамките на националниот парк Маврово, едно зографско име ни предизвика посебно внимание. Имено, на повеќето иконостаси во црквите во Горна Река го сретнавме автографот хаџи Анагност како самостоен автор или пак како соработник на главно хетерогените иконостасни прегради изработени од повеќе автори во различен временски период. Во периодот од 1835-52 г., судејќи според автографите и авторизираните дела зографот хаџи Анагност остварил значајна иконописна продукција (128) во декорирањето на иконостасите во црквите во областа на Горна Река¹: Св. Никола, село Врбен (1835); црква Св. Никола, Бродец (1837); Св. Никола, с. Бели-

ца (1837-39); Св. Атанасие, село Ничпур (1843, 1846); Св. Архангел Михаил, село Кракорница (1847); Св. Димитрија, село Богдево (1852); Успение Богородичино, село Нистрово (недатирани).

Зографот кој се претставува себе си како хаџи Анагност го препознаваме/идентификуваме со извесниот зограф кој се потпишува како διὰ χειρός Χ(ατζή) αναγνώστου и бил активен во Бугарското Црноморје и во Ксантиско (Грција). Хаџи Анагност оставил свој потпис (χειρ Χ: αναγνώστου) во Сливенскиот крај на иконата Св. Богородица неувахваца роза със светци, ДХГ – Сливен (1836 г.)² и во црквата Св. Атанасиј во Варна на иконата од 1839 г., Св. Богородица Пантовасилиса.³

Од областа Ксанти во Грција, Г. Цигарас ја истакнува потпишаната икона на св. Никола од 1836 г. од црквата Сретение Христово во Енисеа и иконата св. Димитрие (διὰ χειρός Χ(ατζή) αναγνώστου και δεξιότερα, 1852 г.) од црквата Благовештение Богородичино во Ставрupoлис, Ксанти.⁴ Кон овие икони се авторизираат уште иконата Св. Јован Крститељ от 1836 г. од црквата Сретение в Енисеа, и Богородица Несвенлива роза од 1829 г. и недати-

² К. Паскалева, *Икони от Сливенския край*. С., 1975, ил. 14; Е. Мутафов, И. Гергова, А. Кюмджијев. Е. Попова, Е. Генова, Д. Гонис, *Грџки зографи в Бугарија след 1453 г.*, – *Ελληνες αγιογράφοι στη Βουλγαρία μετά το 1453.*, Софија 2008, 93, с. 318-320.

³ Т. Попова, *Големите иконостасни икони от црквата „Св. Атанасиј“ във Варна* – В: Известия на народниот музеј във Варна. 21 (36)(1985), с. 128; Е. Мутафов, И. Гергова, А. Кюмджијев. Е. Попова, Е. Генова, Д. Гонис, *Грџки зографи в Бугарија след 1453 г.*, 93.

⁴ Τσιγάρας Γ. Χρ., *Εκκλησίες της Ιεράς Μητροπόλεως Ξάνθης και Περιθεωρίου*, Ξάνθη 2004, 95-96, ил. 60 и 196, ил. 174. Ευγενία Δρακοπούλου, *Ελληνες ζωγράφοι μετά την Αλωση (1450-1850)*, Τομος 3, Αθίνα 2010, (Χατζή) Αναγνώστης (11), 154, εικ. 19.

¹ Тома Смиљанић, *Мијаци, Горна Река и Мавровско Поље*, Српски етно графски зборник, књ. xxxv, Населба, књ. 20, Београд 1925.

Сл. 1. Исус Христос,
црквата Св. Никола во село Врбен, ок. 1790

Сл. 2. Богородица со Христос,
црквата Св. Никола во село Врбен, ок. 1790

раната Архангел Михаил од црквата Благовештение во Ставруполис.⁵

Широкото поле на активност, од бугарското црноморје до беломорското Ксанти на југ, на овој загадочен зограф без точно име и потекло, во ова прилика, со новите откритија, му се додава нова дестинација каде тој интензивно и плодно творел во денес запуштените села, во пазувите на Кораб планина и по текот на реката Радика, во тромеѓето на РС Македонија, Косово и Албанија.

Хронолошки најрани дела на хаџи Анагност во регионот на Горна река (од 1835 г.) регистриравме во црквата Св. Никола во село Врбен, изградена во 1849 г. според натписот исклесан во камена плоча над западниот влез. Храмот поседува значаен број евидентирани икони (77) на трикатниот иконостас и придружните икони поставени низ црквата slikани од повеќе зографи во поширок временски период (рег. икони 7927-7999; 9001-

⁵ Е. Мутафов, А. Куюмџиев, *Икони и стенописи од храмовете на съвременната Ксантиска Митрополија и врзката им с художествената продукција в българските земи през XVIII-XX в.*, Патримониум.МК 9 (2011), Скопје 2011, 230, ил. 13.

9006). Најстари сочувани икони се две престолни икони на *Исус Христос* (сл. 1) и *Богородица со Христос* (сл. 2), од крајот на 18 век.⁶ Се работи за икони кои припаѓаат на една група анонимни зографи кои најрано се појавуваат кај нас во Охрид (1778 г.) и се со мешавина на традиционалниот и барокизираниот стил поради што се наречени „охридска пробарокна група“.⁷ Најблиску до овие икони од Врбен се престолните икони од околу 1789-1795 г. од Бигорскиот манастир.⁸ Од подоцнежните зографи во оваа црква со свои по-

⁶ По преданието селото Стар Врбен се наоѓало на местото наречено „црква Света Петка“ кое било напуштено наводно поради појава на змии од кои страдала стоката и луѓето, но веројатно истото било напуштено поради зулуми од разните арнаутски банди. Во селото имало црква со стари икони на кои имало натписи од 1790 година. Црквата веројатно е подигната во тој период, пред да биде селото напуштено. в.: Тома Смиљанић, *Мијаџи, Горна Река и Мавровско Поље*, 112).

⁷ В. Поповска-Коробар, *Иконописот во Охрид*, изд. Култура, Скопје 2005, 106, 181-182.

⁸ Истата, *Иконостасот во црквата на Бигорскиот Манастир во XVIII век*, Бигорски манастир – 20 годи-

Сл. 3. Исус Христос,
црквата Св. Никола во село Врбен

Сл. 4. Богородица со Христос,
црквата Св. Никола во село Врбен

единечни дела се сретнуваат Дичо Зограф со три негови остварувања: една икона со ретка иконографска тема *Чудотворниот образ на Богородица* насликана од апостолот Лука⁹ (рег. бр. СК. 7964), *Надиконостасниот крст* каде покрај приложниците е запишана годината на изработка 1855 и авторот Дичо Зограф од село Тресонче (ИЗЪ РЪКН ДНЧЯ ЗЪГРЯФЯ ѿ СЕЛО ТРЕСАНЧЕ ЯСЪНЕ СЕПТЕМВРІЯ И) како и несигнираниот Задпрестолен крст кој според стилско-ликовните особености може да му го припишеме истотака на раката на Дичо зограф. Други датирани икони има од *Јосиф Радевич* од Мала Река, село Лазарополе, 1884 г. потпишан на

ни возобновено манастиро, Зборник на текстови, 2015, 386-388, сл. 3,4.

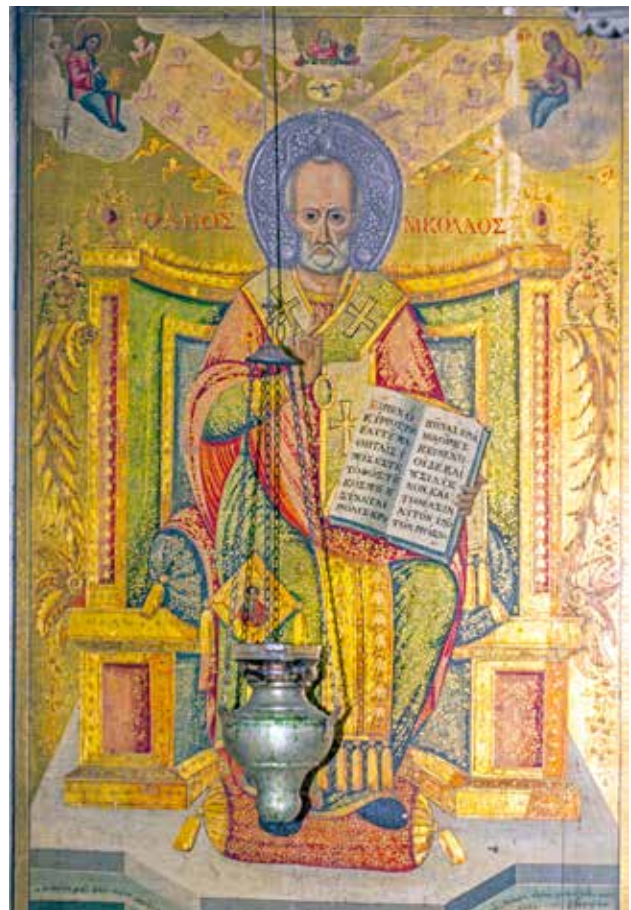
⁹ С. Цветковски, *Чудотворната икона на Пресвета Богородица од апостолот Лука од црквата во Врбен – Мавровско*, Огледало 14-15, **Тетово 2020**, 77-82. Истиот, *Графички (хартиени) икони како иконографски обрасци во иконописот на Дичо Зограф*, Христофор Жефарович и неговото време, (Материјали од вториот научен собир во чест на покровителите и заштитниците на градот Струмица – св. Петнаесет тивериополски свештеномаченици, одржан во Струмица на 5 и 6 декември 2019 година), Струмица 2020, 89-100, сл. 1-2.

иконата Св. Константин е Елена (рег. бр. СК. 9006) (ИЗРЪКН ЖІВО ПНСЕЦ СМНЕНИИ КЪСНЪЪ РАДНОУОВНЪЪ ѿ МАЛА РЕКА СЕЛО ЛАЗЯРОПОЛЕ). Од 1866 г., на иконата св. Архангел Михаил (рег. бр. 9005) забележана е автографот од раката на Аристотелу И: Пелопонисис (1866/ О Хѣр Аристотелх Н : пелопонησις).

Најрани (1835 г.) воедно и најбројни дела на зографот Хаџи Анагност среќаваме во црквата Св. Никола во с. *Врбен* каде изработил (54) икони за потребите на храмот вклучително и за целосното декорирање на монументалниот трокатен иконостас. Натписите и сигнатурите на иконите се билингвална запишани на грчки и црковнословенски јазик. Притоа на голем дел од иконите зографот во приложничките текстови, го забележал времето на изработката и воедно оставил свој автограф што придонело неговата идентификација да биде валидно потврдена. Во првиот ред од престолните икони хаџи Анагност ги насликал следните икони: *Св. Димитрие СТИ ДИМІТРОС*, д.д., приложнички натпис и автограф: ПРОШЕИТЕ, РАВН БЖІЯ, ДИМІТРІЯ МАРКОВНЪЪ ѿ КОКЯЛОЦОВСКИ/ХЪ РОДЪ. ЯСЪЛД : / ЗА РЪКА АХ. АНАГНОСТЯ/ ЯВГУСТА Я. (рег. бр. 7992, дим. 100x67x3 см.); *Св. Јован Претеча СТИН НСЪАНЪ КРСТНТЕЛО*, д.д.: сцена Раѓањето на св. Јован Крстител η γενεσις

Сл. 5. Житијна икона на Св. Параскева, црквата Св. Никола во село Врбен

Сл. 6. Св. Никола, црквата Св. Никола во село Врбен

тх продроμος; д.д.: сцена Усекованието на главата на Јован Крстител η αλοτομ тх проδρομх / επιστασια σιλιαν тх ηтаμιαν : 1834; д.с., приложнички натпис: ННСТОНЯ БЛАГΩ ДАРЕННЕ РΩДЬ ВОЧИЧЕВО НΩАНО ЧНЧОВО / Н СНМАНО 1834 : мартих 31. (рег. бр. 7993, дим. 100x67x3 см.); *Исус Христос* ΙC ΧC Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΥΟΝΤΩΝ, д.л.: επιστασια σιλιαν 9x таμιαν 1834 мар: 25. д.д., 1834 : мартих 26. (рег. бр. 7994, дим. 100x67x3 см.) (сл. 3); *Богородица со Христос* ΜΡ ΘΥ Η ΠΑΝΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΙΣΣΑ, д.л.: η δεησις тх δхλх тх 9x σιλιαн / 9x τυμιαн 1834 мартих 25. д.д.: СΤΕΤΟ СННЬ ПАНДНЛОНКЯСТЕ 1834 мартих 25. (рег. бр. 7995, дим. 100x67x3 см.) (сл. 4); *Св. Никола* CΤΑΠΩ... ΩΝΑ, д.л.: : επιστασια σιλιαн 9x таμιαн 1834.; д.д.: БЛАГΩ ДАРЕННЕ РОДЬ ПЪБЪНЪСКН НН / РНЧΩ НЪГРННЬ НΩФНΕОВО 1834. (рег. бр. 7996, дим. 100x67x3 см.); *Св. Горгѳ* CΤΗ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, д.с.: приложнички натпис и автограф : ПРОШЕНІЕ, РАБН БЖІА ДЕСПОТЬ ДОВНЧЬ ѿ КОЛЯКОВСКН РОДЬ : Н РАБЯ БЖІА БНЕСΩ Н САИНЬ ЕГΩ ѿ ГНГАНОВСКИХЪ РОДЬ. / ЯѿЛД ЯВГУСТА Я : ЗА РЪКА Х : ЯНАГНСѿСТА . (рег. бр. 7997, дим. 100x67x3 см.); *Архангел Михаил* CΤЫΗ ΑΡΧΑΓΓΕΛΙΑ ΜΗΧΑΗΛ, д.с.: приложнички натпис: ПРОШЕНІЕ, РАБН БЖІА СНАХАНЬ ДЯМАЯНОВНЧЬ ѿ ВОЧКЕВСКИ РОДЬ Н РАБН БЖІА МЯДО ГЕЧОВЬ СЫНЬ / ЯНДОНѿ ЯНДОНѿВЬ РОДО ННННЧѿЛѿСКНХЪ : НЛЮЛО ГЕЧОВСЫНЬ ѿ КОЛЯКОВСКИХЪ РОДЬ: ЯѿЛД ЯВГУСТА Я . (рег. бр. 7998, дим. 100x67x3 см.) (сл. 5); *Царски двери* БЛАГОВЕЩЕНІЕ

ΠΡΕ CΤΥΑ ΒΙѿЪ / Ο ΕΥΑΓΓΕΛΙCΜΟC ...9ε ο токх, (рег. бр. 7999, дим. 126x44,5x2,5 см.); *Св. Никола* Ο ΑΓΙΟC ΝΙΚΟΛΑΟC, д.л.: приложнички натпис: ПРОШЕНІЕ РАБН БЖІН, ТЯРПЕ ѿВНЗА, СТАМЕ, К.А.Т, ДЕСПННА, ЖЕРАШННА, ЗАФНРКА, ЛАЗАРН, МОМНР, CТΟΑΝΕ, CΤΑΝНШЯ, ΜΗΧΑΗΛ, ΚΟCΤΑ, ΑΒΡΑΑΜ, ΔΕΜНΡН, ΕΛΕΝН, ΚΡΑΝΝΑ, ΔΟЗА, ΜΗΛЯ, ЗАФНРКА. / ЯѿЛѿ.; д.л.: ЯѿЛѿ маѿх 27; д.д.: 1835 ЗА РЪКА Х : ЯНАГНСѿСТА . (рег. бр. 9001, дим. 127x88x3,5 см.) (сл. 6); *Житијна икона на Св. Параскева* Ο ΑΓΙΑ ΠΑΡΑCΩCΚΕΒΑ / CΒΕΤΗΓѿ ГЯВРИНЛ, д.л.: 1840 априлх 30; д.д.: приложнички натпис: ДЯ СЕ З / НАЕТЬ / ПРВОC / ЛЯВНН / РНСТА / Н НВОРЪ / ВЕВЪЧАН / Н ГО НА / ПРАВН / 1840 априлх 30. (рег. бр. 9002, дим. 102x70x3 см.) (сл. 7); *Богородица со Христос и во долна зона св. Горгѳ, Светите три јерарси и св. Димитриј* (лева половина од иконата), во средината на горната половина на иконата четири фигури на светите врачи: *светите бесребреници Кузман и Дамјан* CΤЫ БЕСТРЕБРЕННЦН ΚΟΖΜΑ Η ΔΙΑΜΑΝ (горе), *св. Трифун* CΤЫ ΤΡΗΦУН и *Пантелејмон* CΤЫ ΠΑΝΤΕΛΗΜΟΝ (долу). Десна горна половина на иконата - *св. Харалампѳ* CΒΕΤΑΓѿ ΧΑΡΑΛΑΜΠΠЯ. На златна рабна лента под претставата на св. Харалампѳ запишан е автограф: ПРОШЕНІЕ РАБН БЖІН ДНМНТРНА МЯРКОВНЧЯ ЗА РЪКА ХЯЧН ЯНАГНСѿСТА ЯѿЛѿ. На левата долна половина на иконата насликан е *непознат*

Сл. 7. Житијна икона на Св. Параскева, црквата Св. Никола во село Врбен

светител на трон. Нечиток приложнички текст испишан под нозете на светителот. На долната половина на иконата, во средното поле насликан е Христос како од сегмент на небо го благословува Св. Мина на коњ СТЫН МННА / мина. На десната долна половина на иконата насликан е Св. Василиј на трон СТЫН ВАСНЛА / о αγιος βασιλειος д.с.: приложнички натпис и автограф под нозете на св. Василиј: ΡΥΚΥ ΧΑΙΤΗ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΠΑΡ..... ΗΠΥΣЦЬ ЯПРНАКΩЦО / ... / ЯСНДА (рег. бр. 9003, дим. дим. 103x95x3 см.) (сл. 8)

Во празничниот ред (втор) ред икони, според документацијата од НУ НКЦ – Скопје фалат две икони Благовештение о еβαγγελισμος της θεοτοκx, д.л. αφιερωμα μιανx 1835 μαιx α, (рег. бр. 7979, дим. 36x23x3,5 см.) и Рождество Христово η γεννησις тx χρισтx, д.л. αφιερωμα ιοакη 1835 μαιx α, (рег. бр. 7981, дим. 36x23x3,5 см.). На иконостасот сочувани се следните икони: Сретение, СРБТЕНІЕ ГДНА, η υλαπαντις тx χрстx, д.д. 1835, отворен свиток во раката на Ана: тато та φοεφοs ελοποεv, (рег. бр. 7942, дим. 36x23x3,5 см); Крштење Христово ΚΡΤΣΗΝΗΕ ΒΓΟΑΒΛΕΝІЕ η Βαπτιστις тx χρισтx, д.л. 1835, (рег. бр. 7980, дим. 36x23x3,5 см.); Преображение, ΠΡΕΟΒΡΑЖНІЕ / η μεταμορφωσις тx χρισтx, (рег. бр. 7956, дим. 36x23x3,5 см); Воскресение Лазарево, η ευερσις

Сл. 8. Св. Василиј на трон, црквата Св. Никола во село Врбен

тx λαζαρχ, д.л. βασιλη αφιερωμα 1835 μαιx α. (рег. бр. 7950, дим. 36x23x3,5 см); Влегување во Ерусалим ЦВБТΟΝΟΗ, η φαϊοφορος, (рег. бр. 7967, дим. 37x23x2,5 см); Вознесение ΤΥ ΧΡΙΣΤΥ / η άνάστασις, д.с. αφιερωμυ μαρκx 1835 μαις αs (рег. бр. 7933, дим. 37x23x4 см). Вметнати се две сцени од делата и чудата Христови: Недела на раслабениот НЕДБЛА ЦРЯЗАНБЛЕННОМЬ / κυριακι тx παραλυтx, αs, д.с. 1835 (рег. бр. 7935, дим. 36x23x3,5 см); Исцеление на слепиот, НЕДБЛА ЦСЛБПОМЬ, η κираκη тx τυφλx, д.д. 1835, (рег. бр. 7946, дим. 36x23x3,5 см) и маките Христови: Тајната вечера ΤΑΗΝΑ ΒΕΥΕΡΑ, (рег. бр. 7936, дим. 36x23x3,5 см); Симнување од крстот и Оплакувањето, СНАТЕННІЕ, η αποκατηλωσις / ο επιταφιос θρηνος, д.д. 1835 (рег. бр. 7945, дим. 36x23x3,5 см); Воскресение Христово, η αναστασις тx χρισтx, (рег. бр. 7965, дим. 53x37x2 см); Томино неверство, НЕДБЛА ΘΟΜΗΝΑ, ο ψηλαφησις тx θομα, д.д. 1835, (рег. бр. 7949, дим. 36x23x3,5 см);

Во третиот ред икони претставени се икони од Богородичниот циклус, Рождество Богородично РОЖТВО БЦАИ / η γεννησις тῆs θεοτοκx, д.л. 1835 (рег. бр. 7928, дим. 37x23x4 см); Богородица Живоносен источник ИР ФУ ЖНЗНОДНВНН НСТО..., д.д. ТНРПЕ 1835 (рег. бр. 7927, дим. 37x23x4 см); Успение на Богородица ОУСПЕНІЕ ПРЭСТВІА БГОРОДНЦЫ,

Сл. 9. Св. Ѓорѓи,
црквата Св. Никола во село Бродец

д.д., приложнички натпис и автограф: ПРОШЕЊИЋЕ,
РАБН/ БЖИЊ, ДИМЕТРИЈА И СЕРА/ ФИЈА ОБЪМА
БРАТЈА/ НИКОВИЧН ѿ ВОЧКЕВС/ КИХЕ РОДЪ./ ЯСѦД
: АВГУСТА ѿ/ ЗА РУКА ХАЧН АНАГНѦСТА. (рег. бр.
7991, дим. 100x67x2 см.) и други сцени со поеди-
начни светители и теми: *Воздвижение на крстот*
ВОЗДВИЖЕЊИЋЕ КРСТА / (ανάληψη) ...ωσις тх стаурх,
д.д. 1835, (рег. бр. 7929, дим. 37x23x4 см); *Света*
Троица СТЫА ТРЦЫ / η άγία τριας, д.д. 1835, (рег.
бр. 7930, дим. 37x23x4 см); *Св. Пантелејмон и св.*
Параскева СТЫА ПАНТЕЛЕИМОН - СТЫА ПАРАСКЕВА / η
άγιος παντελεημον - η άγία Παρασκευη, ПАДНЛІ, д.д.
1835, (рег. бр. 7931, дим. 37x23x4 см); *Вознесение*
на Св. Илија ПРРОКА ИЛИА / η πυργόρος άνάβασις тх
профетх ηλιχ, д.л. 1835, натпис во раката на Св.
Илија: Σεи κυριος και/ Σεи ηψυχη (рег. бр. 7932,
дим. 37x23x4 см); *Христос оди на волно страда-*
ние ІС ХС КРАЙНИИ СМЕРНОСТЬ / η ακρα ταλεινωσις,
д.д. 1835 (рег. бр. 7971, дим. 36x22,5x3 см); *Бого-*
родица со Христос, св. Ѓорѓи / о агиос γεωργιος и св.
Димитриј / о агиос димитριος, св. Никола / о агиос
νικολαος, св. Јован Претеча / о агиос Ιω προδρομου

Сл. 10. Св. Евстатиј,
црквата Св. Никола во село Белица

и други три светители - о агиос βασιλιος, (рег.
бр. 7962, дим. 54x36x3 см); *Богородица со Хрис-*
тос, св. Ѓорѓи / о агиос γεωργιος и св. Димитриј /
о агиос димитριος, св. Никола / о агиос νικολαος, св.
Јован Претеча / о агиос Ιω προδρομου и други три
светители - о агиос βασιλιος, (рег. бр. 7963, дим.
51x39x3 см); Св. Петар и Павле и други апос-
толи со Христос ΔΩΔΕΚΑ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΑΠΤΩΛΗ / ο δωδεκα
αποστολι, д.с. 1835, (рег. бр. 7937, дим. 36x23x3,5
см); *Св. Варвара, св. Елефтерие и св. Сисое, СТЫА*
ВАРВАРЫ, СТЫН ЕЛЕУФЕРНЕ, СТЫН СТИЛИАНЪ / η άγία
Верβαρα, η άγιος Ελευθεριος, η άγιος στιλιανος,
д.д. 1835, (рег. бр. 7938, дим. 36x23x3,5 см); Св.
Мина, СТЫН МННЫ / о агиос μηνας, д.д. 1835 (рег.
бр. 7939, дим. 36x23x3,5 см); Сите Свети, ΟΙ
ΑΓΙΟΙ ΠΑΝΤΕΣ, д.д. 1892, (рег. бр. 7940, дим.
36x23x3,5 см); Светите Три светители, о агиос
βασι.., о агиос Ιω χρισостоμος, о агиос γριγοριος
о θεολογος, д.с. αφυερωμανισх 1835 απριλλих ѿ
(рег. бр. 7941, дим. 36x23x3,5 см); *Св. Евстатиј,*
СТЫН ЕВСТАФІН, о агиос еустафιος, д.д. 1835, (рег.
бр. 7943, дим. 36x23x3,5 см); Св. Зосим и Ма-
рија Египетска, AVVA ZOSIMA / PREPODOBNA
MARIA, αββα Ζοσιμας / ι αγια μαρια, д.д. 1835,
(рег. бр. 7947, дим. 36x23x3,5 см); Св. Стефан,
СТЫН СТЕФАНЪ, о агиас Стефанос, д.д. 1835, (рег.
бр. 7948, дим. 36x23x3,5 см); Св. Спиридон и св.
Антоние, СТЫН СПИРИДОНЪ / СТЫН ΑΦΑΝΑΣΙΕ / о
агиос Σπυριδων, о агиос аθανасиос, д.л. 1835, (рег.
бр. 7957, дим. 36x23x3,5 см); Св. Константин и
Елена, СТЫН ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝЪ / СТЫА ΕΛΕΝΑ / о агиос

Сл. 11. Христос оди на волно страдание,
црквата Св. Никола во село Белица

Κονσταντιν, η αγια Ελενα, д.д. 1835, (рег. бр. 7958, дим. 36x23x3,5 см); Св. Мина (?) и други светители, (рег. бр. 7961, дим. 34x28x2,5 см)

Од придружните икони поставени по сидовите на храмот и целивачки икони поставени на иконостасот: Богородица со Христос ЦВЪТОНЕУВАДАСМЫН РЯДУ..ПРОЗАБЪА и во долна зона св. Ѓорѓи, Светите Три Вселенски учители и св. Димитриј Н МЕΤΑΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ, приложнички натпис: ..ΡΑΒΑ ΒΑΙΝ...ΡΥΚΑ ΧΑΥΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ, (рег. бр. 7977, дим. 52x38x2,5 см.); Св. Јован Претеча ΙΣ ΧΣ, (рег. бр. 7982, дим. 22,5x17x3,5 см.); Исус Христос ο αγιος Ιω προδρομος, отворен свиток во рацете на Јован Крститељ со текст: μετα/ νοειτε/ ηγγικε/ γαρη/ βαση/ λεια/ των (рег. бр. 7983, дим. 22,5x17x3,5 см.); Св. Никола ο αγιος νικολαος, (рег. бр. 7985, дим. 22x17x3,5 см.); Богородица со Христос Μ»Ρ Θ»Υ, (рег. бр. 7986, дим. 22x17x3,5 см.); Св. Архангел Михаил СЪЫН АРХАГГЕЛЯ МНХАНА (рег. бр. 7987, дим. 23x17x2 см.); Богородица со Христос Μ»Ρ Θ»Υ η γληκοφιλχσα, (рег. бр. 7988, дим. 23x17x2 см.); Крунисување на Богородица – неевидентирана;

Од селото Бродец, во црква Св. Никола според документацијата од НУ НКЦ – Скопје имало (6) депонирани икони Распетие Христово, д. : 1837 (рег. бр. 7850, дим. 37x25x2,5 см); Св. Ѓорѓи , (рег. бр. 7855, дим. 38x30x2 см); Св. Никола ο αγιος νικολαος, (рег. бр. 7885, дим. 24x17x1,5 см); Исус

Сл. 12. Св. Зосим и Марија Египетска,
црквата Св. Никола во село Белица

Христос Ι̅ς Χ̅ς, (рег. бр. 7889, дим. 24x17x1,5 см) од кои само две денес се во црквата: Св. Ѓорѓи СЪЫН ΓΕΩΡΓΙΝ, (рег. бр. 7881, дим. 96x63x2 см) (сл.9) и Богородица со Христос, (рег. бр. 7900, дим. 24x17x1,5 см).

Во црквата Св. Никола, с. Белица зографот хаџи Анагност насликал неколку икони во периодот од 1837-39 година. Тоа се иконите: Сретение, СРЪТЕНΙΕ ΓΑΝΑ, д.л.: ΙΜΝ СО ΤΡΕΑΥ д.д. 1839, отворен свиток во раката на Ана: τχτο το δρεφος/εποποσε χρανον, (рег. бр. 9232, дим. 30x24x3 см)¹⁰; Воскресение Христово, η αναστασις τχ χριστχ, (рег. бр. 9233, дим. 30x23,5x2 см); Благовеитение, ο εβαγγελισμος της θεοτοκχ, д.д. ΗΣΑΝΑ ΑΚΗΜΟΝΒ ΑΩΛΑ, (рег. бр. 9236, дим. 31x24x2 см), 1835 г.; Распетие Христово, η σταύρωσις, д. л. Α.ΗΓΗΕΤЪ ΛΕΚΟ, д.д. ΜΑΨΟΝЪ 1837, (рег. бр. 9237, дим. 30x23x2 см), 1837 г.; Исус Христос помеѓу Св. Петар и св. Павле (долна зона непрепознатливи допојасни светители), натпис на отворниот кодекс: ΑΖЪ ΕС/ ΜЪ.../.../.../..ΝΕΗ/ ΜΑΤЪ/ ΧΟΔΗ/ ΒΟ Τ./ ΜЪ ΑΖ/ .ΕΣΜ. средина д.: ΜΝΧΑΝΛЪ СΗΝЪ/ ΔΗΓΟΧЪ Η ΤΕΟΤΕΧЪ 1844 ΒΟ.... 20 (рег. бр. 9246, дим. 38x28x2 см)¹¹; Рождество Христово, ΡΟЖΤΒΟ ΧΡΙΣΤΟ., д.л. ΑΚΗΜΟΒЪ, д.д. 1837 (нема досие); Св.

¹⁰ Податоците се од документацијата од НУ НКЦ – Скопје.

Сл. 13. Св. Јован Претеча,
црквата Св. Атанасие во селото Ничпур

Евстатиј, СΤΗ ΕΥΣΤΑΘΙΗ, д.д. ΣΙΛΗΑΝ ΑΩΛΖ (нема досие) (сл. 10); Христос оди на волно страдание, ΙС ΧС / ΚΡΑΝΝΥΝ / ΣΜΗΡΕΝΟΣΤЬ, д.д. ΜΗΧΑΝΛЬ / ΞΑΝΤΡΗΑ (нема досие) (сл. 11)); Св. Зосим и Марија Египетска, ΑΒΒΑ ΖΟΣΙΜΙΑ / ΠΡΕΠΟΔΟΒΝΑ ΜΑΡΙΑ, д.с. ΗΟΡΗΝ ΖΜΕΝΚΟΝЬ 1837 (нема досие) (сл. 12);

За потребите на иконостасот на црквата Св. Атанасие во селото Ничпур во периодот од 1843 до 1846 хаџи Анагност насликал 30 икони од кои 10 од нив се украдени и денес може да ги проследиме само преку старата документација во НУ НКЦ - Скопје: Благовештение о εβαγγελισμος της θεοτοκx, (рег. бр. 9030, дим. 31x24x2,5 см); Св. Троица η αγια τριας, (рег. бр. 9031, дим. 31x24x2,5 см); Влегување во Ерусалим η βαϊβφορος тx христа (рег. бр. 9032, дим. 31x24x2,5 см); Св. Петар и Павле со апостолите η συναξης τον αποστολον πετερx και παωλx, (рег. бр. 9033, дим. 31x24x2,5 см); Сретение η ποпанτη тx христа, (рег. бр. 9034,

¹¹ Исто.

Сл. 14. Св. Атанасие,
црквата Св. Атанасие во селото Ничпур

дим. 31x24x2,5 см); Св. Зосим и Марија Египетска αββα Ζοσιμας / ι αγια maria, (рег. бр. 9035, дим. 31x24x2,5 см); Преображение η μεταμορφοσις тx христx, (рег. бр. 9036, дим. 31x24x2,5 см); Воведение Богородичино та εισοδια της θεοτοκx, (рег. бр. 9037, дим. 31x24x2,5 см); Христос оди на волно страдание ΙС ΧС η акра тапηνοσις (рег. бр. 9038, дим. 31x24x2,5 см); Св. Константин и Елена о агιος Κωνσταντινος, η αγια Ελενα (рег. бр. 9039, дим. 31x24x2,5 см); Св. Недела (?) и Параскева, д.с.: 1846 (рег. бр. 9040, дим. 25x19x2 см)¹²; Св. Теодор Тирон о агιος θεοδορος, (рег. бр. 9041, дим. 25x19x2 см)¹³; Исус Христос ΙС ΧС, (рег. бр. 9042, дим. 25x19x2 см)¹⁴; Св. Димитрие, (рег. бр. 9043, дим. 25x19x2 см)¹⁵; Св. Ефтимий, д.л.: 1846 (рег. бр. 9044, дим. 25x19x2 см)¹⁶; Св. Јован Претеча / о агιος Ιωανις ο προδρομος, текст на отворениот свиток: μεταν.ειτε ηγγικε/ γαι η βασιλειος (рег.

¹² Исто.

¹³ Исто.

¹⁴ Исто.

¹⁵ Исто.

Сл. 15. Богородица со Христос со пророци,
црквата Св. Атанасие во селото Ничпур

бр. 9045, дим. 37x27x2,5 см)¹⁷; Воскресение Христово η αναστασις τх χριστх, (рег. бр. 9046, дим. 31x24x2,5 см); Воведение Богородичино во храм, (рег. бр. 9047, дим. 25x19x1,5 см)¹⁸; Св. Сава и Варвара ο αγιος σαβαος / η αγια βαρβαρα, (рег. бр. 9048, дим. 25x19x1,5 см)¹⁹; Св. Даниил ο προφитος δαν.ηλ., д.л.: 1846, (рег. бр. 9049, дим. 25x19x1,5 см); Архангел Михаил αρχανγελ.. μιχαηλ..., д.л.: 184. (рег. бр. 9050, дим. 31x21x2 см); Св. Јован Претеча СТЫН НСЯННЬ ПРАТЧЯ, текст на отворениот свиток во рацете на крстителот: ВНДАШ.. / ГЛАДЯ ТЕА / Ю НЕНСТОВ / СТЕО НРОДЯ / СБЛНЧЯ ІЕМЪ / НЕ ХО ТАВОНЕ / РА ТН ТНСА / ГЛАВУ С / БКАЕ ТЪ, Н / БОЖ ІЕ СЛО / ВО μετνο / ι τε γγγη / και ανερ η / βασιληων / τον χ ρυνων, Во долната лева половина три сцени една под друга: Второто пронаоѓање на главата на св. Јован Претеча; Христос кој го расчистува глумното Крштевање Христово и сцената Раѓањето

¹⁶ Исто.

¹⁷ Исто.

¹⁸ Исто.

¹⁹ Исто.

Сл. 16. Исус Христос,
црквата Св. Атанасие во селото Ничпур

на св. Јован Крстител; На десната долна половина насликани се сцените: св. Јован Претеча проповеда и го најавува Христос и сцената Усекованието на главата на Јован Крстител; д.с., приложнички натпис: АСМГ ЧЕПОКМОСЪ СН.НЪ ДЯ / МОНЪОВН / РЪКУ ХАЦН / АГНАНОС / ТН ПАРАСКЕВА : СЖКОВРІС\ 10. (рег. бр. 9051, дим. 94x60x2,5 см.) (сл. 13); Св. Атанасиј Велики СТЫН АΘΑΝΑΣΙΩ ΒΕΛΗΚΙΩ / ο αγιος αθανασιος αλεξανδριας / πτυει νε / χης, текст на отворениот кодекс: ΡΕΥΕ / ΓΕΔЪ / СВО / НМ / \ΟΥЧ / ΗΚΟΩ / ΜЪ / ΒΥΕ. Г.л.: Свиток во рацете на ангелот: Χειρε τх χριστх / αθανασιος. приложнички натпис д.л.: НЖДНВЕНІЕМЪ / РАБА БОЖІА / ПЕТКО МЕНКОСЪ / АСМГ. д.д.: РЪКУ ХАЧН АГ / НАНОСТН АСМГ / СЖКОВРІС\ (рег. бр. 9052, дим. 94x60x2,5 см.) (сл. 13); Богородица со Христос со пророци, г.л.: пророк Арон АΡΟΝ\ насликан како држи гранче во едната и отворен свиток во другата рака: ΔΥΧЪ ΓΔΨΝΑ ΝΑΜΗ / Α, НМ НЕПОМЪ..., г.д.: пророк Исаија ΠΡΟΦΟΚ ΙΣΑΙΑ насликан како држи жар во едната и отворен свиток во другата рака: Α ΗСНЛЯ ГДΨНА С / СЕНН ΜΙΑ ΑΣЪ ΕСΜ\, приложнички натпис д.л.: НЖДНВЕНІЕМЪ РАБА БОЖІА / ΑΡΣΕΝЪ ΡΑΔНЧЪ АСМЗ / СЕМΤΕΒΡΗΣΩΣ Α.Σ.

Сл. 17. Јован Крстител,
црквата Св. Архангел Михаил во с. Кракорница

д.д.: РЪКЪ ХАЧН АНГНѠС/ТН АѠМЪ 1843 / δια χειρος
ἡ αναγνωστῆς σελτοβχριος (рег. бр. 9053, дим.
94x60x2,5 см.) (сл.15); *Исус Христос* ἸϞ̅ Χ̅ς ΙΗΣΥΣ̅
ΧΡΙ̅ΣΤΟΣ̅, текст на отворениот кодекс во рацете на
Христос: АЗЪ ЕС/ МЪСВ/ ЪТ Ъ/ МНРЪ/ ХОДА/
НПО/ МНЪ/ НЕНСМ/ АТЬ, Х/ ОДНТ. г.л.: Текст на от-
вореното евангелие Јован / СЪЫН ΙΩΑΝΝ̅Σ̅ Θ̅Ε̅Ο̅Λ̅Ο̅Γ̅Ο̅
: Ρ̅Ε̅Υ̅Ε̅ / Γ̅Ε̅Δ̅Ъ̅ С̅ / Β̅Ο̅Ν̅Ι̅Μ̅ / Ъ̅ Ο̅Υ̅Χ̅ / Ε̅Ν̅Η̅Κ̅Ω̅ / Μ̅ Β̅Σ̅Ι̅ / Σ̅Ε̅Ъ̅
Τ̅; г.д: Текст на отвореното евангелие кај Матеј
СЪЫН ΜΑΤ̅Θ̅Ε̅Ο̅Σ̅ : Α̅Ζ̅Ъ̅ Ε̅ / Μ̅Σ̅ С̅ / Β̅Ε̅Τ̅ / Ъ̅ Μ̅ / Ι̅Ρ̅Α̅Π̅
Ο̅Σ̅Λ̅Ъ̅ / Δ̅Υ̅Α̅η̅ / Μ̅Η̅Ъ̅. приложнички натпис д.л.: Η̅Ζ̅
Δ̅Η̅Β̅Ε̅Ν̅Ι̅Ε̅Μ̅Ъ̅ Ρ̅Α̅Β̅Я̅ Β̅Ο̅Ж̅Ι̅А̅ / Α̅Ρ̅Σ̅Ε̅Ν̅Ъ̅ Ρ̅Α̅Δ̅Η̅Ч̅Н̅ / Α̅Ѡ̅М̅Г̅. д.
д.: РЪКЪ ХАЧН АГНА/ НОСТН АѠМГ ѠКТОВР/ КѠСЪ.
(рег. бр. 9054, дим. 94x60x2,5 см.) (сл. 16); *Св.*
Горги СЪАИН ВЕЛНКОМЪННКЪ ГЕѠРГИН, приложнички
натпис д.л.: Η̅Ζ̅ Δ̅Η̅Β̅Ε̅Ν̅Ι̅Ε̅Μ̅Ъ̅ Ρ̅Α̅Β̅Я̅ Β̅Ο̅Ж̅Ι̅А̅ С̅Η̅Ν̅Α̅Ν̅Δ̅Η̅/
Β̅Ε̅Λ̅Α̅Π̅Σ̅Κ̅Ъ̅ Φ̅Ρ̅Ε̅Ν̅Ц̅Ο̅/, д.с.: Α̅Ѡ̅М̅Г̅ Σ̅Ε̅Μ̅Τ̅Ι̅Β̅Ε̅Ρ̅Η̅С̅Ъ̅ 25.,
д.л.: РЪКЪ ХАЧН/ АГНАОСТН .0 (рег. бр. 9056, дим.
94x60x2,5 см.); *Архангел Михаил ја одзема душа-*
та на богатиот СЪАИН АРХ АГГЛЪ МНХАНАЪ, текст
на отворениот свиток: Г̅Α̅Β̅Η̅С̅Ω̅ Ε̅С̅ ... / Κ̅Ω̅ Σ̅Τ̅Ο̅Υ̅ Β̅Ο̅/
Ѡ̅Ρ̅Χ̅Ж̅Ε̅Ν̅ Ы̅Н̅ З̅ / Ρ̅Α̅ Β̅Ε̅Σ̅Ε̅Λ̅Ι̅Ε̅Μ̅ / Ъ̅ Δ̅Ο̅Β̅Ρ̅Ο̅ Τ̅. Β̅Ο̅Ρ̅Α̅Σ̅Σ̅Ι̅Α̅
С̅ / Λ̅Υ̅Α̅ Ж̅Ε̅ Ο̅ / Υ̅Ε̅Ν̅Β̅Α̅Ю̅ С̅Η̅ / Μ̅Ъ̅ Μ̅Ε̅С̅Ε̅Μ̅Ъ̅/ проδύλον

Сл. 18. Богородица со Христос,
црквата Св. Архангел Михаил во с. Кракорница

ος/ ησταμαι κατε/ πλῆς ριενων βλ/ επον ηλαδα/ τῆς
καλῆκο/ πηοντα/ τῆσδε. Натпис кај богатиот невер-
ник Η̅Ζ̅Ε̅Β̅Ъ̅ Σ̅Λ̅Υ̅Χ̅Ъ̅ Ѡ̅Σ̅Τ̅Α̅Ρ̅Η̅ / Β̅Υ̅Σ̅Π̅Σ̅Α̅. д.с.: две сцени:
неверникот пред свештеникот πεζομολω/ γιουσис;
свештеникот со библијата врз главата на неверни-
кот со текст: Ѡ̅Σ̅Λ̅/ Η̅Β̅Η̅/ Ѡ̅Σ̅/ Τ̅Α̅Ρ̅/ Η̅ Π̅/ Ρ̅Ο̅Σ̅Τ̅Η̅. при-
ложнички натпис д.л.: Η̅Ζ̅ Δ̅Η̅Β̅Ε̅Ν̅Ι̅Ε̅Μ̅Ъ̅ / Ρ̅Α̅Β̅Я̅ Β̅Ο̅Ж̅Ι̅А̅
Ν̅Ο̅Β̅Α̅Κ̅Ъ̅ Ρ̅Α̅Δ̅Η̅Ч̅Н̅ / Α̅Ѡ̅М̅Г̅ Σ̅Ε̅Μ̅Τ̅Ι̅Β̅Ε̅Ρ̅Η̅С̅Ъ̅. (нема досие);
Распятие Христово ἸϞ̅ Χ̅ς η σταύροσις τῆ χριστῆ
(нема досие); *Рождество Христово со други све-*
тители, (нема досие); *Успение Богородичино / Η̅*
Κ̅Ο̅Ι̅Μ̅Ι̅Σ̅Ι̅ς̅ Τ̅ῆς̅ Α̅Γ̅Ι̅Α̅Σ̅ Α̅Ν̅Ι̅Η̅Σ̅ μιτρος του θεοτοκῆ,
д.л.: 184615 (нема досие);

За црквата *Св. Архангел Михаил* во селото Кра-
корница во 1847 зографот Хаџи Анагности на-
сликал 12 икони за двокатниот иконостас а дел
од нив денес се поставени во трпезаријата²⁰: *Св.*
Јован Претеча, СЪЫН ΙΩΑΝΝ̅Σ̅ Π̅Ρ̅Ο̅Τ̅Ρ̅Η̅Μ̅Ο̅Σ̅, Во долната
лева половина три сцени една под друга: *Второ-*
то пронаоѓање на главата на св. Јован Претеча;
Крштевање Христово и сцената *Раѓањето на св.*
Јован Крстител; На десната долна половина на-

Сл. 21. Богородица несвенлива роза со светители, црквата Св. Архангел Михаил во с. Кракорница

ГЕСΩРΓΙΑ, ΦΗΛΩΒΗΤΙΑ, ΚΡΑΝ.ΟΒΣΚΙΑ 1847 αυθοστх 1; во долна зона во медаљони сцени од Чудата на св. Ѓорѓи: Светителот го испива отровот; Светителот мачен на тркало, Светителот закопан во ров; Светителот обува вжештени чизми; Усекование на св. Ѓорѓи (рег. бр. 7923, дим. 97x61x2,5 см) (сл. 20); *Исус Христос* ІС ХС, со четирите евангелисти г.л.: Матеј / μανθεος, г.д.: Јован / Ιω ο θεολογος, д.л.: Марко / μαρκου, д.д.: Лука / «λх; д.л.: 1847 ІЗЛІУ 25 / НЖДНВЕН / ІЕМЪ ГОСПО / ДННА ДЯ МІ / АНА Н БРАТЯ / ЕГΩ ГОСПОДНЪН и автограф **РЪКА ХАЦІН АНАГНОСТЯ** (покриен со рамка) (рег. бр. 7924, дим. 97x61x2,5 см); *Св. Димитрие*, (рег. бр. 7926, дим. 97x61x2,5 см); *Задпрестолно Распятие Христово*²¹; *Богородица со Христос*²²; *Деисис со други светители во долна зона, во долна зона: св. Димитрие на коњ (?), св. Никола / ο αγιος νικολαος, архангел Михаил / μηχαλ, св. Атанасиј / αθανασιος, непознат светител;*

За црквата Св. Димитрија во село *Богдево* во 1852 г. Хаџи Анагност насликал 15 икони²³: *Св. Никола* СТЫН НІКОЛАН, д.д.: *Зя РЪКА ХАЦІН: АНАГНОСТЯ* 1852 МАІУ 2 (рег. бр. 9007, дим. 107x75x2 см.)

²¹ Исто.

²² Исто.

Сл. 22. Св. Никола, црквата Св. Димитрија во село Богдево

(сл. 22); *Св. Теодор* СТЫН ФЕΩΔΩΡΟΣ, д.д.: *Зя РЪКА ХАЦІН: АНАГНОСТЯ* 1852 МАІУ 26 (рег. бр. 9008, дим. 103x74x3 см.) (сл. 23); *Исус Христос* ІС ХС, со четирите Матеј / μανθεος, Марко / μαρκου, Лука / λхкас, Јован / Ιω; д.д.: 1852 МАІУ 8 / Х: АНАГНОСТУ (рег. бр. 9009, дим. 103x74x3 см.) (сл. 24); *Св. Јован Претеча* СТЫН НΩΑΝЪ ПРЕДТЕЧЪ, д.с.: сцена Христос на гумното, / д.с.: Проповед на св. Јован Претеча: Крштевање Христово; д.л.: сцена Раѓањето на св. Јован Крстител / 1852 МАЈУ 5 / д.д.: сцена Усекованието на главата на Јован Крстител / д.д.: **РЪКА ХАЦІН: АГ / НОСТЯ** (рег. бр. 9012, дим. 100x75x3 см.) (сл. 25); *Воскресение Христово* БОСКРЕСЕНІЕ ХРНСТВО (рег. бр. 9021, дим. 37x27x2 см.); *Преображение Христово* ПРЕОБРАЖЕНІЕ ХРІСТОВО / **η μεταμορφωσις τх χριστх** (рег. бр. 9022, дим. 31x27,5x3 см.); *Крштевание Христово* БОГОΑΒΛЕНІЕ ХРНСТВО / **η Βαπτισις τх χριστх**; д.л.: 1852 ЈуЛІ 3 (рег. бр. 9023, дим. 37x26x2 см.); *Раѓањето Христово* РОЖДЕСТВО ХРІСТОВО, д.д.: 1852 НЗАНУ 18 (рег. бр. 9024, дим. 37x27x3 см.); *Собор на апостоли* СТЫХЪ СОБОРЪ АПОСТОЛСКНХ, д.с.: 1852 АУГУСТУ 16

²³ Во досието од документацијата од НУ НКЦ – Скопје има податок дека иконите (рег. бр.: 9007, 9008, 9009, 9010, 9012) се донесени во Бродец во 1915 г. од соседните опожарени села Реч и Стрезимир за време на Првата светска војна.

Сл. 23. Св. Теодор,
црквата Св. Димитрија во село Богдево

Сл. 24. Исус Христос,
црквата Св. Димитрија во село Богдево

(рег. бр. 9025, дим. 37x27x3 см.); *Влегување во Ерусалим ЦВЕТНОСИЕ ХРИСТОВО*, (рег. бр. 9026, дим. 37x26x2 см.)²⁴; *Распятие Христово*, (рег. бр. 9029, дим. 37x24x2,5 см.)²⁵; *Деусис* (горна половина), *св. Ѓорѓи на коњ ја убива аждајата*, *св. Константин и Елена и св. Мина на коњ* ? (долна половина, прв ред), пет допојасни претстави на *светители во архијерејски одежди* (долна половина, втор ред), прижнички натпис под нозете на Христос: л.: ПРШЕНІЕ РАБА БЖІН / ТЕРПІО КОЛОВНЧЪ / д.: СТВ РЪКА / АСДЛВ Х: АНАГНОСТЯ МАРТИС 25. (нема досие); *Педесетница (Духовден)* / η πεντηκοστη, д.л.: 1852. (нема досие); *Богородица со Христос (пророци те навестија)*, л.г.: Соломон / солоџов со храм и отворен свиток во левата рака; д.г.: Давид / δαβηδ со кивот и отворен свиток во раката; д.л.: Мојсеј / Моηςς со грмушка (несогорлива капина) и отворен свиток во раката; д.л.: Данил / δανηλ со карпа и отворен свиток во раката. д.л.: РЪКА ХАЦН АНАГНОСТЯ 1852 Х: ΜΑΙΣ 2. (рег. бр. 9011, дим. 103x75x3 см.) (сл. 26); *Богородица со Христос*, на северната вратичка во три зони: во полукружниот дел допојасна претстава на непознат свети-

тел, во средната зона две допојасни претстави на светители, во најдолната зона Св. Теодор и Тирон ? на коњ; На јужната вратичка: во полукружниот дел допојасна претстава на непознат светител, во средната зона две допојасни претстави на светители, во најдолната зона светител на коњ (нема досие).

Во црквата Успение Богородичино во селото *Нистрово* забележавме само две неевидентирани, непотпишани и недатирани икони кои според стилско-ликовните одлики му ги припишуваме на зографот хаџи Анагност: *Богородица со Христос* ΜΡ ΘΥ, (нема досие) (сл. 27); *Богородица со Христос* ΜΡ ΘΥ, г.л.: св. Јован Продоромос ο αγιος Ιω ο προδρομος, г.д.: св. Никола ο αγιος νικολαος (нема досие) (сл. 28).

Стилско-ликовните одлики на зографот хаџи Анагност може да се дефинираат како сликарство кое лежи на основите на византиското класично искуство надолнето со бароцизирани елементи кое генерално го карактеризира како сликарство работено во духот на левантискиот барок. Зографот хаџи Анагност употребува една матрица, шематизам која верно се повторува во неговите дела

²⁴ Податоците се од документацијата од НУ НКЦ – Скопје.

²⁵ Исто.

Сл. 25. Јован Крстител,
црквата Св. Димитрија во село Богдево

Сл. 26. Пророци те наговестиле,
црквата Св. Димитрија во село Богдево

работени за различни иконостаси. Претставите на светителите, посебно кај престолните икони, сè дополнети со мноштво ликови (ангели, евангелисти, пророци), житијни сцени и декоративни барокни детали во сликањето на одеждите и црковниот мобилијар оплементи со масивна позлата. Ликовите се потенцираат со груб цртеж во кој се извлечени главните црти на широко отворените очи, силен нос и мали стиснати усни. Кај позадините знае да вметне пејзажи од морски брег исполнет со кипаруси и тоа што едновременно пишува билигвално на грчки и црковнословенски алудира на неговото потекло од беломорието.

Темите кои ги слика хаџи Анагност го претставуваат како опитен и иконографски поткован зограф што се огледа во бројните житијни сцени (св. Петка, св. Јован Крстител) и ретки светителски ликови кај нас како св. Ефстатиј, св. Спиридон, св. Мина на коњ, потоа за него омилените и често експлатираните теми Богородица Несвєнлива роза, Богородица Живоносен источник, Пророци те наговестија итн.

Според хронологијата на настаните во првата половина на 19 век во регионот на Горна Река

ангажирани биле зографи надвор од Дебарскиот крај меѓу кои најреномирани биле Михаил и неговиот син Даниил зограф од Самарина, кои работеле во Бигорскиот манастир и од кого учел и Дичо Зограф. Тука може да се лоцира причина што во овој период локалните зографи сè уште не биле созреани за да ја превземат иконописната продукција како што тоа се случило подоцна, во втората половина на 19 век, од страна на познатиот Дичо Зограф од с. Тресонче чии негови најрани дела се бележат во 1840 г. и неговите најекспонирани директни наследници Аврам Дичов и ученици Петре Дебранец, но и многу други зографи кои припаѓаат на Дебарско – реканската школа а потекнуваат од соседните села Лазарополе, Галичник, Осој итн.

Според приложениот материјал може да се заклучи дека зографот хаџи Анагност бил ангажиран во периодот од 1835 до 1852 г., кога во неколку наврати, остварил значајна продукција од 128 икони за потребите на повеќе иконостаси во црквите во потесната област на Горна Река: *Св. Никола*, село Врбен (1835); *црква Св. Никола*, Бродец (1837); *Св. Никола*, с. Белица (1837-39); *Св. Атанасие*, село Ничпур (1843, 1846); *Св. Архангел*

Сл. 27. Пророци те навестиле, црквата Успение Богородичино во селото Нистрово

Сл. 28. Богородица со Христос, црквата Успение Богородичино во селото Нистрово

Михаил, село Кракорница (1847); Св. Димитрија, село Богдево (1852); Успение Богородичино, село Нистрово (недатирани). Во истиот период хаџи Анагност успеал да одговори на порачките во Сливенскиот крај, на иконата Св. Богородица неувахваџа роза със светци, ДХГ – Сливен (1836 г.) и во црквата Св. Атанасиј во Варна на иконата од 1839 г., Св. Богородица Пантовасилиса. Во областа на Ксанти бил анагажиран според датираните икони во 1829, 1836 и 1852 г.

Популарноста и мобилноста на хаџи Анагност да во еден определен период добие и реализира нарачки од различни и далечни едни од други центри го остава отворено прашањето и за по-

стоење атеље за изработка на икони од каде хаџи Анагност одговарал на нарачките од поширокиот Балкански простор од Бугарското Црноморје до Ксантиско (Грција) а како што можеме сега да видиме и во областа на Горна река во Македонија каде остварил значаен обем на продукција во најмалку 7 цркви. Многу е веројатно дека овој плоден и опитен зограф, за кој допрва оформуваме податоци за неговиот живот и творештво, ќе го сретнеме и на други места на поширокиот Балкански простор каде ќе откриеме нешто повеќе за неговиот работен ангажман, идентитет и происход.

Darko NIKOLOVSKI

THE CREATION OF THE PAINTER HAĐI ANAGNOSTI FROM THE FIRST HALF OF THE 19TH CENTURY AT GORNA REKA, MAVROVO

Summary

Viewing the monuments in the region Gorna Reka in frames of the National Park Mavrovo, one painter's name has challenged our attention. Namely, on more iconostasis in the churches in Gorna Reka we found the autograph hađi Anagnost, as an individual artist, or working in collaboration mainly heterogeneous iconostasis screens made by more authors, throughout different period of times. The painter named himself as hađi Anagnost and we recognize/ identify the painter with the signature of his works as *διά χειρός Χατζή αναγνώστου*, he was active Bulgarian Black Sea Coast and in Xanthi (Greece).

From the presented materials we can conclude that the painter hađi Anagnost was engaged with work in the period from 1835 to 1852, in numerous times he made a production 128 icons for the needs of many iconostases in the churches in the region of Gorna Reka: St. Nicholas, village Vrben (1835); church St. Nicholas, Brodec (1837); St. Nicholas, village Belica (1837-39); St. Athanasius, village Ničpur

(1843,1846); St. Archangel Michael, village Krakornica (1847); St. Demetrius, village Bogdovo (1852); Holy Dormition, village Nistrovo (undated). During the same period hađi Anagnost was also engaged in the region Sliven to paint the icon Holy Virgin of the Unfading Rose with Saints, DHG- Sliven (1836), and in the church St. Athanasius in Varna he painted the icon Holy Virgin Pantovasilisa. In the region Xanthi (Greece) he was engaged according the icons from 1829,1836 and 1852.

His extensive work activity from the Bulgarian Black Sea Coast, south to Xanthi (Greece), this enigmatic painter without an authentic name and origin, at this moment with new discoveries give some new destinations where he worked in an intensive and productive way, now these are abandoned villages under the mountain Korab, by the flow of the river Radika, at the tripoint of present day North Macedonia, Kosovo and Albania.